

וּמִעֲתָם כָּל־עֵץ מֵאֵל וְעֵרְלָתָם עֵרְלָתוֹ אֶת־
פְּרִי שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָּכֶם עֵרְלִים לֹא יֵאָכֵל׃
בְּדֹבֶשֶׁנָּה הִרְבִּיעֵת יִהְיֶה כָּל־פְּרִי קֹדֶשׁ הַלְּלוּלִים
לַיהוָה׃ בִּה וּבִשְׁנֵה הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פְּרִי
לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ט לֹא
תֹאכְלוּ עַל־הֶהָם לֹא תִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנוּ׃ כו לֹא
תִקְפוּ פֶּאת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת
זִקְנֶךָ׃ כז וְשֵׁרֵט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתֵּנוּ בְּבִשְׂרֹכֶם׃

כצ"ל בל"י. מ"ש

ח"א קרא ונחית מט כריתות ט : ונטעם . פסחים כג סוכס לה : וערלתם . ברכות לו יומא פא קדושין כו ב"ק קא חולין
קא : ערלתו . שבת קח : שלש שנים . ר"ה ט : ערלים לא . פסחים כג קדושין כו ב"ק קא : ובשנה הרביעית . ר"ה י :
קדש כלולים לה' . ברכות לה ב"ק טז : ובשנה החמישית . ר"ה י : להוסיף לכם תבואתו . ברכות לה : לא תאכלו על הדם .
ברכות יא פ"ק יד כהנדרין כג ט' הוהר פ' ויקהל : לא תנחשו ולא תעונו . סנהדרין כו : לא תקיפו פאת ראשכם . יבמות
ה נזיר מא כו קדושין כס לה מכות כ : ולא תשחית . שבת כז קט נזיר נח קדושין כט לב לה ב"ק נא מכות כא חולין ז :
ושרט לנפש לא תתנו . מכות כ :

ר"ש י

חטא . לרבות את המזיד כשוגג (ניטין ל"ט כריתות ט') : (כג) וערלתם ערלתו . ונחיתם חטאתו
יהא חטא ונחיתם חטאתו חטא : שלש שנים יהיה לכם ערלים . מאימתי מונה לו משעת נתינתו
יכול אם הנתינו לאחר שלש שנים יהא מותר ח"ל יהיה זהויה יהא (ח"כ) : (כד) יהיה כל פרי קדש .
כמעשר שני שכתוב בו וכל מעשר הארץ וגו' (ויקרא כ"ז) : קדש לה' . מה מעשר שני אינו נאכל חוץ
לחומת ירושלים אלא צפדיון חף זה כן (קדושין כ"ד) ודבר זה הלולים לה' הוא שנושא שם לשבח ולהלל
לשמים : (כה) להוסיף לכם תבואתו . התבואה הזאת שהשפרו תהיה להוסיף לכם תבואתו שבשכרה חגי
מנדר לכה פירות הנתינו ט' רבי עקיבא אומר דברה תורה כנגד יצר הרע שלא יאמר אדם הרי ארבע
שנים אני מעשר בו חסד לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו : אני ה' . אני ה' המנתינו על כך ונאמן
לשמו המנתינו : (כו) לא תאכלו על הדם . להרבה פנים נדרש בסנהדרין (ס"ג) שלא יאכל מעשר
קדשים לפני זריקת דמים ואזהרה לאוכל מזהמת חולין עד שתחל נפשה ועוד הרבה : לא תנחשו . כגון
אלו המנחשין בחולדה ובשפות פחו נפלה מפיו צבי הפסיקו בדרך (סנהדרין ס"ו) : ולא תעונו . לשון
עונות ושפות שאומר יוסף פלוגי יפה להחיל מלאכה שעה פלוגית קשה לנאח : (כז) לא תקיפו פאת
ראשכם . זה המעשה נדעיו לאחריו חזנו ולפדחתו ונמלא היקף ראשו עגול סביב שעל אחורי חזנו עיקרי
שערו למעלה מלדעיו הרבה (מכות כ') : פאת זקנך . סוף הזקן וגבוליו והן חמש שנים בכל לחי ולחי
למעלה אל הראש שהוא רחב ויש בו שתי פאות ואחת למטה בספרו מקום חזור שני הלחיים יחד
(מכות כ"א) : (כח) ושרט לנפש . כן דרכן של חמוריים להיות משרטין גשרם כשמת להם מת :

העמק דבר

תבאו וגו' . פרשה צפ"ע . דמכאן וחילך מוחיל חקות ה' שזעיל לפרנסה וברכת הארץ . מה שהזהרו
שלא לעשות ומה שיעשו עפ"י ענה התורה ונעשה
לחוק ולהלכה כמ"כ לעיל . ובמנות ערלה כזר כתב
הרמב"ן ז"ל שהוא כמו בכורים שהמנוה ליתן ראשית
משעת המינים שבה הארץ בכל שנה לה' . כך
המנוה ליתן פרי האשון מכל עץ מאכל לה' אך בשלש
שנים הראשונות אין בו כדי כבוד לה' ע"כ מהרנו
שלא ליהנות מהם כלל : וערלתם ערלתו את

חִיעֵלוֹן לָאָרְעָא וְחִצְבוֹן כָּל אֵילָן דְּמִיבֵל וְתִרְחֻקוֹן דִּיחֻקָא יְת אָבִיָּה תִלַּת שָׁנָן
יְהִי לְכוֹן מְרַחֵק לֹאֲבָדָא לֹא יִתְאַבִּיל : מִי וּבִישְׁתָּא רַבִּיעֻתָּא יְהִי כָּל אָבִיָּה קוֹדֵשׁ
הוֹשִׁיבָהּ קָדָם יי : מִי וּבִישְׁתָּא חֲמִישֻׁתָּא תִיכְלוֹן יְת אָבִיָּה לְאוֹסְפָא לְכוֹן עֲלִלְתִּיָּה
אַנָּא יי אֶלְהָכוֹן : מִי לֹא תִיכְלוֹן עַל דְּמָא לֹא תִנְחָשׁוֹן וְלֹא תַעֲנוֹן : מִי לֹא תִקְפוֹן
פֶּאֶתָּא דְרִישְׁבוֹן וְלֹא תִתְבֵּל יְת פֶּאֶתָּא דְרִיקְנָךְ : מִי וְחִבּוּל עַל מוֹת לֹא תִתְנוֹן

1234567 ח"ח

דבר

העמק

עֲשִׂירוֹת . וְהִיָּינוּ עֲנֵה רַחֲמוֹתָ לְפָרְנִסָּה : אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם . לֹא בִשְׂבִיל פְּרִנְסָה תַעֲשׂוּ בִּן . אֲלֹא כִךְ
חֲמִי נִזְרָה : (כו) לֹא תֹאכְלוּ עַד הָרֵם . מִנְהֵג בְּנֵע
חֲמוֹת הִיָּה לְהַשְׁתַּדֵּל לְדַעַת חוֹסֵן גְּשָׁמִי הַשָּׁנָה שְׂנֵה
תִּלּוּי פְּרִנְסָה הָאֵרֶץ בִּיהוּד מַחֲמוֹת שֶׁהִיא אֶרֶץ הַהִלָּלָה
וְאֵךְ לְמַעַר הַשָּׁמַיִם הַשָּׁנָה מִיָּס וְכִמּוּ שִׁבְאֵרְנוּ בְּסִכּוֹר
דְּבָרִים בְּפ' שׁוֹפְטִים בְּנִשְׁוֹן הַמִּקְרָא כִי אִהֵּה בֹא אֵל
הָאֵרֶץ וְגו' לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוּעֻצוֹת הַגּוֹיִם הָהֵם
וְגו' . וְהִיָּה הַשְׁתַּדְּלוּתָם לִידִיעָה בְּכִמָּה אֲוִפְטִים . וְיִס
שֶׁהִי אֲוִפְטִים עַל הַדָּם בְּנִשְׁוֹמָה וְכִמּוּ עַמְדוֹ עַל חִיָּה
עֲשִׂירוֹת וְכִיָּה וְיִס שֶׁהִי מִנְחָסִים וְיִס מַעֲוִנִים . וְעַל
כָּל אֵלֶּה הַזִּכִּיר בְּכַתּוּב כֹּהֵן . וְכִפ' שׁוֹפְטִים שֶׁסֵּ
הוֹסֵפֶת דְּבָרִים בִּיהָ : (כו) לֹא תִקְיֹר וְגו' וְלֹא
תִשְׁחִית וְגו' . מִנְהֵג הִיָּה לְהַשְׁמֵר בְּשַׁעֲרוֹת הָרָאשׁ
וְסוֹקֵן כִּמוּ שְׁעוֹר הַיּוֹם מִנְהֵג בְּיִי יִשְׁמַעְיָא כִךְ וְיִי
שֶׁהוּא חִיָּה הַמַּעֲלָה מִשְׁמֵר בִּיהוּר שְׁלֹה יִגַּע בְּחִיָּה
שַׁעֲרוֹת הַשָּׁלוֹם וְסוֹקֵן לְרַעֲה . וְיִי שֶׁהִי בְּמַעֲלָה כ"ב
חִיָּה מִשְׁמֵר הַרְבֵּה אֲבָל מִכ"מ הַרְפָּה הוּא לְהַסִּיר
לְגַמְרִי . וְכִיָּה סִימָן עֲבֻדוֹת מִי שֶׁמִּמְכָּר לַעֲבָד צַעֲלִיו
מִסִּיר פְּלוֹתֵיו וְחִיָּה שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּעַר . וְהַזִּכִּיר בְּכַתּוּב
לְיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִמְכָּרִים לְפָרְנִסָּה בְּחוֹסֵן שִׁקְיָו פֶּאֶת
רַחֲשֵׁס אִו יִשְׁחִיתוּ זָקֵקִים . וְהִיָּה בְּמַשְׁמַע מִלִּשׁוֹן חִזְקִיָּה
בִּיהָ הַמִּקְרָא שֶׁחִיָּה אֲבוֹר אֲלֹא הִקְפָּה לְגַמְרִי יִכֵּן בִּזְקֵן
הַשְׁחָה לְגַמְרִי . מִשְׁכ"כ בְּכִיָּה כְּחִיָּה וְכִיָּה זָקֵקִים
לֹא יִגְלֹהוּ מִשְׁמֵר לְאֲבוֹר בְּגִלּוֹת כ"ש בְּמִקּוֹס הִזְקֵן .
וְכִיָּה אֲפִילוּ בְּגִלּוֹת שְׁתֵּי שַׁעֲרוֹת . וְהוּא מִשׁוֹם בְּמִירַת
מַעֲלָתוֹ אֲבָל כ"ז חִיָּה אֲלֹא פִשַׁע הַמִּקְרָא בְּמַפּוֹרֵשׁ .
מִכ"מ לְמַעֲשֵׂה חֲלֵיו צִקְלָה שְׁלֹמֹדִים בְּנ"ש . דָּגֵם
יִשְׂרָאֵל אֲבוֹר בְּגִלּוֹת ש"ש וְעַל זֶה כִּיִּים הַמִּקְרָא בְּסוֹף
הַפ' וְשִׁמְרָתָם אֵת כָּל הַקּוֹתֵי וְגו' כֹּהֵן יִבְאֹר מִיָּהוּ
כִכֵּר בִּיהוּרֵנוּ דְּבְּמִקּוֹס הַמַּפּוֹרֵשׁ בְּתוֹרָה הַשָּׁנָה ב"ש
חֲמוֹר מִמֶּה שֶׁנִּלְמַד צִקְלָה בְּנ"ש וְכִדּוּמָה . וְע"ע הוֹס'
יוֹמָה דְּמ"ד ה' דְּמ"ה מִלִּי לֹאֵו כו' וְי"ל כו' :
(כֹּהֵן) וְשִׁרְטָה לְנַפֵּשׁ לֹא תִהְיֶה בְּבִשְׂרָבָם . מִנְהֵג
הַחֹהֵל"ע לַעֲשׂוֹת הוֹסֵפֶת לַעֲר לְמַת שְׁרִיטָה עַל הַבֶּשֶׂר
שֶׁל אִדָּם מִי . וְגַם לַעֲשׂוֹת זְכָרוֹן ע"י כְּתֻבַּת קַעֲקֵט שֶׁסֵּ

שְׁנִיָּה הוּא בְּמִקּוֹס שְׁעוֹשֶׂה פִּירוֹת מַעֲרֵלָה דְּחִילָן .
וְלִכְמוֹתָ ק' הָא עֲרֵלָה דְּחִילָן הוּא בְּפִירוֹת עֲנָנִין וְלֹא
בְּמִקּוֹס שְׁעוֹשֶׂה פִּירוֹת . אֲלֹא כְּדִבְרֵינוּ . וְכִמ"מ הַדְּרָשָׁה
תִּדְרָשׁ : (כֹּהֵן) קֹדֶשׁ הַלְוִיִּים לַה' . הֶאֱחָף שְׁדִינוּ
כְּמַע"ש כִּידוּעַ מִכ"מ בִּיהוּר הַכְּחוּב שֶׁהִכְלִיתוּ שֶׁל מִלּוֹה
זוֹ חִיָּה כְּתֻבָּתִית מַע"ש . דְּבַמַּע"ש כְּחִיָּה לְמַעַן תִּלְמַד
לִירְאָה וְגו' וְכִיָּה חו"ל בְּסִפְרֵי פְרָשָׁה רַחֵם לֹא נִתְּן
מַע"ש אֲלֹא בְּשִׁבְלֵי תִלְמוּד וִירְאָה כִּמוּ שִׁבְאֵר שֶׁסֵּ
בְּרִיָּה ה' מִשְׁכ"כ רַבִּיעִי תִכְלִיתוֹ שִׁיָּה' הַלְוִיִּים לַה' .
הִיָּה שִׁבְרָהוּ אֵת ה' . לְפָנֵי ה' בִּירְוִשְׁלַיִם מִקּוֹר הַבְּרַכָּה
וְהִי יִהְיֶה לְתוֹעֵלָה לְהוֹסִיף תְּבוּאָתוֹ מִלֹּא וְהִלָּלָה . וְלִמְדִין
מִזֶּה שֶׁהַבְּרַכָּה מוֹסֵפֶת הַשְּׁפָעָה בְּגִידוּלֵי אֶרֶץ . וְכִמְכָּן
לְמַדוֹ חו"ל לֹא לִיהִנּוּת לַעֲוֹלָם בְּלִי בְּרַכָּה כְּדִי שִׁיָּה
הַשְּׁפָעָה בְּגִידוּלֵי אֶרֶץ . וְכִמְכָּן בְּבִרְאשִׁית ב' ה' מִן
אֲגִדָּה דְּבִרְכוֹת דְּל"ה כָּל הַנִּהְגָּה מִן עוֹה"ל בְּלִי בְּרַכָּה
גִּזְלֵ אֵת הַקֶּבֶץ וְכִיָּה כו' ע"ש (א) : (כֹּהֵן) וּבִשְׁנֵה
הַחֲמִישִׁית . הִרִי זֶה מִיָּהוּר . וְכִיָּה מִיָּהוּר וְאַחֲרֵי
כֵן תִּתְּנוּ אֵת שְׁרִיו . מִכָּאן לְמַדוֹ חו"ל בְּר"ה ד"י
וְכַעֲמִים שְׁבַחֲמִישִׁית וְעִדִּין אֲבוֹרָה מִשׁוֹם רַבִּיעִי . וְיִוֹתֵר
מִזֶּה מִבְּאֹר שִׁטָּה צִקְלָה שֶׁהִכְלִיָּה הַתּוֹסֵפֶת דְּפִירוֹת
שֶׁהִי רַבִּיעִית בְּחֵר דְּפִרִּיק לְכוֹ אֲבוֹרִין עַד שֶׁהִי
הַחֲמִישִׁית . וְאֵךְ עַל גַּב שֶׁהַתּוֹסֵפֶת כְּתוּבָה דִּיהָ שְׁנֵה
מִכ"מ בְּכַע"ש סִימָן ק' הַרְחֲבֵנוּ לְבִיָּהר שְׁטֵה זוֹ יִפֶּה
בְּעֻזּוֹ יִתְבָּרַךְ וְאֵין בְּדִבְרֵי גִלּוֹן קִדְמוֹן שְׁנֵה זוֹ יִפֶּה
תֹּאכְלוּ אֵת פְּרִיו לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ . כִּלְכֵּל
אֲכִילָה מִשְׁמַע גַּם אֲכִילָה מִמֶּשׁ גַּם הַנֶּאֱחָה הַמְצִיָּה לִידִי
אֲכִילָה כְּדִלְחִיתָ בְּסִפְּחִים רַפ"ב דִּהִנָּחָה כִּלְכֵּל אֲכִילָה
מִשׁוֹם שְׁמִצָּה לִידִי מִאֲכָל . וְכִיָּה הַרְמַב"ם בְּפִי'
הַמַּשְׁנִיֹּת בִּיהָ פ"ב בְּפִי' אֵךְ אֲשֶׁר יִאֲכַל לְכָל נֶפֶשׁ
דְּבִיהָ כוֹלֵל הַנֶּאֱחָה הַנּוֹף כּוֹלֵם . וְכֵן בְּסִפְּחִים מִל"ה
לְעִיָּן בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב . וְעִי' מַשְׁכ"כ בְּס' בְּרִאשִׁית ב' י"ג
בְּפִי' הַכְּחוּב יִגִּיעַ כְּפִיָּךְ כִי תֹאכְלֵנוּ וְגו' . וְכֵן פִּי'
הַכְּחוּב כֹּהֵן שֶׁלֹּא נִימָה תֹאכְלוּ אֵת שְׁרִיו הִיָּהוּ אֲכִילָה
מִמֶּשׁ . וְכִיָּה אֵין זֶה סֵךְ מְרֻבֵּה רַק כְּדִי לְזַרֵּךְ אֲכִילָה
בְּנִי בִיהוּ . אֲלֹא אֲכִילָה לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ שִׁיָּה
כ"כ בְּרַכָּה שִׁימְכֵרוּ וְהִיָּה תְּבוּאָה הִיָּהוּ הַנִּהְגָּה בְּשַׁפַּע

דבר

הרחב

(א) וְעַמְדָנוּ בִּיהָ עַל מַה שֶׁהִכְלִיָּה חו"ל בְּרַכָּה הַנִּזְחֵן מִזֶּה הַמִּקְרָא דְּכִיָּה בִּיהוּר בְּפִירוֹת רַבִּיעִי כְּדִלְחִיתָ דָּגֵם כִּלְכֵּל . וְכִיָּהוּ
שֶׁהִכְלִיָּה תִפְלָה שֶׁל שְׁעִים בְּמִקּוֹס תְּמוּדִים בְּזִמְן הַבֵּית . וְהִיָּהוּ דָּגֵם בְּזִמְן הַבֵּית שֶׁהִקְרִינוּ תְּמוּדִים הִיָּהוּ הַבְּרִיָּה
וְאַחֲרֵי הַמַּעֲמָד מִתְּחִלָּתוֹ עַל הַקֶּבֶץ כְּמַשְׁכ"כ בְּס' בְּרִאשִׁית כ"ד כ"ו בְּסִפְּחִים הַנִּזְחֵן וְכָל הַקֶּבֶץ מִתְּמוּדִים אֲלוֹ יִשְׂרָאֵל יִפֶּה .
וְהִיָּה אִו מוֹעֵלָה תִפְלָת יִתְּנוּ אֲלוֹ בְּשִׁבְלֵי כָל יִשְׂרָאֵל . וְעַתָּה כִּשְׁאִין הַקֶּבֶץ לְהַעֲלוֹת תִפְלָת הַתְּמוּדִים הַנִּזְחֵן תִפְלָת כָּל יִשְׂרָאֵל .
וְכִיָּה אִו וְאִוִּי . כִךְ בְּזִמְן הַבֵּית הִיָּהוּ מְבָרְכִין בְּרַכָּה הַנִּזְחֵן עַל רַבִּיעִי . וְהִיָּה מוֹעֵלָה עַל כָּל יְמֵי הַכֶּן עַל אֶרֶץ . וְעַתָּה כִּשְׁאִין
רַבִּיעִי הַנִּזְחֵן מִזֶּה לְבָרֵךְ עַל כָּל הַנֶּאֱחָה אֲכִילָה . הִרִי אֲשִׁמְכָתָּא זוֹ אִס שֶׁחִיָּה מַפּוֹרֵשׁ בְּכַתּוּב . מִכ"מ מְבֹאֲרָה יִפֶּה שֶׁהִיא דַּעַת ה' :

וּבְתִבַּת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בְכֶם אֲנִי יְהוָה: כֹּס אֶל-
 תַּחֲלִל אֶת-בֵּיתְךָ לְהִזְנוּתָהּ וְלֹא-תִזְנֶה הָאָרֶץ
 וּמִלֵּאָה הָאָרֶץ זִמָּה: לֹא אֶת-שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ
 וּמִקִּדְשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: לֹא אֶל-תִּפְנוּ אֶל-הָאֵבֶת
 וְאֶל-הִידְעָנִים אֶל-תִּבְקְשׁוּ לְטִמְאָה בָּהֶם אֲנִי
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לֵב מִפְּנֵי שִׁיבָה תָקוּם וְהִדְרַת
 פְּנֵי זָקֵן וִירֵאת מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: ס רביעי ששי כסין מהוברין
 לֹא וְכִי-יִגֹּר אֶתְךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ:
 לֹד בְּאַזְרַח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר וְהַגֵּר אֶתְכֶם

המ"ם רגושה. מ"ש

ת"א וכתבת קעקע. מכות כא: אל תחלל את ביתך. סנהדרין ע: ומלאה הארץ זממה. יומא יט יבמות לו נזיר מ: את שבתו
 תשמרו. ס' הוזהר פ' בראשית: מפני שיבה תקום והדרת. מגילה יז קדושין לב לג: זקן ויראת מאלהיך. שם לב
 לב מיעט נח: וכי יגור אתך גר. מגילה יז יבמות מו: באלהם לא תונו אותם. מיעט נח:

ר ש"י

ובתבת קעקע. כתב המחוקק ושקוע שאינו נחמק לעולם שמקעקעו במתח וסוף משחיר לעולם (מכות כ"ח):
 קעקע. לשון וסוקע אותם (במדבר כ"ה) וסוקענוס (ש"ב כ"ח) תוחבין עץ בלחץ וחולין אותם עליהם ונמלא
 מחוקין ומחובין בקרקע פוראן יינם בלע"ז (ששאלען דורכגראבען) (היינן ששקענד): (כמ) אל תחלל
 את בתך להזנותה. שמוסר נתן פנים לביאה שלא לשם קידושין: ולא תזנה הארץ. אם אתה עושה
 כן בלחץ מזנה את פירותיה לעשותן במקום אחר ולא בלחצם וכן הוא אומר וימנעו רביצים וגו' (ירמיה
 ג'): (ל) ובקדשי תיראו. לא יכנס לא במקלו ובמנעלו ובאפסודתו ובאבק שעל רגליו ואף על פי שאני
 מזהירכם על המקדש את שבתו תשמרו חין ציין בית המקדש דוחה שבת (יבמות ה'): (לא) אל תפנו

העמק דבר

המת. ומי שלא רצה לעשות על בשרו היה שוכר
 אדם אחר עני לעשות על בשרו ומשלים לו כמו שעוד
 היום הסנהג שם לשכור מקוננות ומחופפות על הלכ
 והזהיר הכתוב כאן על ישראל שלא יהיו צנצנרס
 שרם על הנפש משמעו שלא יהיו לאחרים היינו שלא
 ישכירו עצמן בצביל פרנסה. ומשמעות נתינה כ"פ
 לשון הרשאה להצירו כמו לא יחן אחכם מלך מצרים
 לסלוק. וכן היה משמעות המקרא וכתבת קעקע
 לא תתנו בכם. משא"כ צנצנרס כתיב וצנצנרס לא
 ישרמו שרמם. משמעו שלא יעשו שריפה צנצנרס

העמק דבר

(א) והבי מצינו בדיון קרחה במקום שיער כתיב ב' ראה בישראל לא תשימו קרחה בין עיני כס למת וצנצנרס כתיב לא יקראו
 קרחה בראש. וכנ"מ במשמעות המקרא יטואר להלן כ"א ה'. אבל למעשה אין שום חלוק וגם ישראל מזהיר על
 כל קרחה למס. ולקבלה זו יש ראוי מלחון הנביא ירמיה כ"ז ומתו גדולים וקטנים בלחץ הזאת לא יקברו ולא יספדו להם ולא
 יתנוודד ולא יקרה להם. ולא ישרכו להם על אכל לנחמו על מת ולא יסקו אותם וגו'. הרי בהסדר והכרזה כתיב בל"ר שלא
 יעשו בעצמם וצנצנרס וקרחה כתיב בלשון נפעל על המחיה. ולא כתיב על החיים ולא יתנוודדו ולא יקראו להם והיינו משום
 דכל"ז לא התנוודדו ולא קראו בעצמם אלא כי' מהגס לשכור גוים להתנוודד ולעשות קרחה על מתי ישראל בצביל כבוד
 המת: וע"ז אמר הנביא שלא יתנוודד ולא יקרה להם. הרי למדנו דהמה בעצמה לא עשו שום קרחה:

בבסרכון וירושמין חריתין לא תתנון פבון אנא יי: לא תחיל ית פרתך
לאמעיותה ולא תטעי ארעא ותתמלי ארעא עצת חטאין: יית ימי שביא
דילי תטרון ולבית מקדשי תהון דחלין אנא יי: לא תתפנון פתר פידין
ודכורו לא תתבעון לאסתאבא בהון אנא יי: אלהכון: יי מן קדם דסבר
באורייתא תקום ותהדר אפי סבא ותדחל מאלהך אנא יי: וארי יתגיר עמכון
גיורא פארעבון לא תונון יתיה: יי פיציקא מנכון יהי לכון גיורא דיתגיר עמכון

ר ש י

אל האובות. חזקת לב על אוב וידעו. בעל אוב זה פיתוס המדבר משחיו. וידעו המכנים עלם
חיה שמה ידוע לחוך פיו וסעסע מדבר (מנהגין ס"ה): אל תבקשו. להיות עסוקים גם שם חססוק
גם אתם מיטמאין לפני ואני מתעב אתכם: אני ה' אלהיכם. דעו את מי אתם מחליפין במי:
(לג) מפני שיבה תקום. יכול זקן אשמאי ח"ל זקן חין זקן אלא שקנה חכמה (ת"כ קידושין ל"ג):
והדרת פני זקן. חיזכו הידור לא ישב במקומו ולא יסתיר את דבריו יכול יענים עיניו כמי שלא ראו
לכך נאמר ויראה מאלהך שכרי דבר זה מסור ללבו של עושהו שאין מכיר בו אלא הוא וכל דבר המסור
ללב נאמר בו ויראה מאלהך: (לג) לא תונו. חונאת דברים לא תאמר לו אמש כיית עובד עבודה

העמק דבר

הכחוש. והכי מיבעי אל תחלל וגו' ומלאה הארץ זמא
ולא תזנה הארץ. דבמה שתמלא הארץ זמא יהא
גורם לזנות הארץ בפירותיה כפרש"י ותו מאי אריא
את בתך הרי על זנות גם לאשה דין אחד הוא. אלא
פסמא דקרא שחזרה זו מעין פרנסה בזויה הוא
שחזרה בעצמה יוכל להיות שלא לקלם אחת אלא
למלי חלוצה משא"כ המחלל בתו לזנות היא בשביל
פרנסה. ובאשר הוא מסיר הבטחון מה' שיחפרנס
בנקיות ס"ז הארץ חונפת וחסר פרנסה הארץ שתלוי
חך בה'. וגם ומלאה הארץ זמא. כי ההולך
אחר תאוה לא יתנו רבים אחריו משא"כ בהליכות
פרנסה הכל להקים אחר זה. ויהי עוד מחסיה את
הרבים: (ל) את שבתותי תשמרו. וכלל בזה
גם שבת בראשית גם יו"ט כמבואר בשבועות דס"ו
שלמדו מכאן שאין ציין בה"ק דומה יו"ט. ולפי
הפסוק בזה חלוצה כלל לענה לפרנסה לשמור שבת
ורגלים. דבשבת בראשית כתיב ששת ימים תעשה
כל מלאכתך וציוס השביעי תשבות. ותירא במכילה
אם תשבות ציוס השביעי תעשה כל ששה בלי שום
מניעה. וגם תנמור כל הדרך בהם. וסרגלים
מיוחדים לפרנסה הארץ באשר ראשי שנים סמך
והחגיגה ושאר מנות הרגל מועיל לצרכה ועוד
יבואר בס' אמור בס' מועדות הרבה בזה: ומקדשי
תיראו. באשר כל צרכות הארץ שעי' קרבות מן
האוקדס סמך יוצאין פ"כ עלינו לירא מן המקדש
ולנהוג בהם בקדושה. לאסוקי אס הוא בו לדברי
קודש יחל לו ולא תבא עליו חטאת שבמקדש:
(לא) אל תפגו אל האובות וגו'. העיקר כמש"כ
החוספות סנהדרין דס"ה דהאי קרא מיירי בבעל
אוב. ולא בשאל דקאי במש"כ בס' שופטים לא
ימלא כך וגו' ושאל אוב וידעו. וכלל שם הכתוב
צמחון וכדומה שמושה רק כדי לדעת וכמש"כ לפיל

אומר החכמת

כ"ו. אבל הכא אשמאי רחמנא גבי את מקדשי
תיראו וזהו הירא רחמנא שלא לעטות בקדושה ותפלה
תחת קדושה המקדש. אל האובות ואל הידעו. הוא
וזהו הירא עוד אל תבקשו לשמארה בהם. הוא
פרנסה עי"ז בה"ה. היינו שמי שרואה להיות שאל
באוב ישראל או עובד כוכבים ואין כל אדם מסוגלים
לכך אלא מי שמשוקע בעיניו זה ונקרא בעל או בעלת
אוב. ומי שצריך לדבר בא אליו ומשלים לו עמוד עסק
השאלה. וזהו הירא חורה אל תבקשו לעמלה בהם כדי
להעסק בזה לפרנסתו: (לב) מפני שיבה תקום.
נגד מה שהזכירה רחמנא שלא להיות מושוקע בטומאת
אוב כדי שישאלו הרבה באוב ע"ז זה. אמר חורה
נגד זה דמפני שיבה תקום והדרת פני זקן. ויהי
לחטולת ממש להפלה. וכדאיתא בב"ב דקמ"ו מי שיש
לו חולה בביתו ילך אל חכם. ובתענית פ"ב
והיחידין חוזרין ומתעניין מאן נינהו יחידין ח"ה הרי
שהפלת ח"ה מסוגלת להתקבל ואם כן מקרא זה ענה
לפרנסה. ובב"ב ג"כ הוא סוגל לצרכה הארץ דכמו
שביארנו בס' שמות כ"ב כ"ה דביון ח"ה מביא
רעב ה"ל כבוד ח"ה מביא צרכה לארץ: ויראת
מאלהך. פי' ברב פ' בהעלותך שם אחר נוסח
כבוד בזמן חמלא יראת שמים ואם לא תירא מהם
אזי לא תירא מאלהך ג"כ: (לג) ובי יגור אתך
גר. מקום דרך גר להיות נדבק עם יחיד
מאזרחים מש"ס כתיב על"י: גר בארצכם. דאי
הוא גר בארץ נכריה במקום שאתם גרים ג"כ הדבר
מושכל שתאכילו אותו כמנהג גרים שחזקים זל"ז
כדאיתא בפסחים דקי"ג ותתנו לו לערו כדי שלא
יגיע לכם כאלה. אבל אי יגור בארצכם מכ"מ לא
תונו אותו כל"ה הכל מוזכרים על חונאתו אשילו
מי שאינו עמו בחונאת מנחם למען כחש ולהשיג ריות
בחונאתו והוא לא ידע איך לזכור בארץ נכרים:

ואהבת

(ויקרא העם"ד) י י